

वीरकालीन कवितामा युगीन प्रभाव

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको
स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दसौं पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी
शान्ति घिमिरे
क्रमाङ्क : २८०३९९
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर
२०७२

शोध निर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षकी छात्रा शान्ति घिमिरेले वीरकालीन कवितामा युगीन प्रभाव शीर्षकको यो शोधपत्र मेरा निर्देशनमा परिश्रमपूर्वक तयार पार्नु भएको हो । उहाँको यस शोधकार्यबाट म पूर्ण सन्तुष्ट छु र यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका निम्ति नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....
(उप-प्रा. नेत्रमणि सुवेदी)
शोध निर्देशक

मिति : २०७२/८/२४

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागकी छात्रा शान्ति घिमिरेले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नु भएको वीरकालीन कवितामा युगीन प्रभाव शीर्षकको शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

- (१) .....
(देवीप्रसाद गौतम)
विभागीय प्रमुख
- (२) .....
(उपप्रा. नेत्रमणि सुवेदी)
शोध निर्देशक
- (३) .....
(प्रा. केशव सुवेदी)
बाह्य परीक्षक

मिति : २०७२/८/२४

कृतज्ञता ज्ञापन

वीरकालीन कवितामा युगीन प्रभाव शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको प्रयोजनका लागि आदरणीय गुरु उपप्राध्यापक नेत्रमणि सुवेदीको निर्देशनमा तयार गरेकी हुँ । शोधपत्र तयारीका क्रममा ज्ञानवर्धक सल्लाह, सुभाष, परिमार्जन एवम् निर्देशन दिई महत्वपूर्ण सहयोग गर्नु हुने श्रद्धेय गुरुप्रति म सदा आभारी रहने छु ।

प्रस्तुत शीर्षक स्वीकृत गरी अनुसन्धान तथा शोधपत्र लेख्नु अवसर प्रदान गर्ने नेपाली केन्द्रीय विभागका विभागीय प्रमुखप्रति कृतज्ञ छु । शोधपत्रको तयारीका सिलसिलामा सहयोग गर्ने त्रि.वि. केन्द्रीय पुस्तकालय कीर्तिपुरका व्यवस्थापकहरूप्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

मेरो अध्ययनमा विशेष सहयोग पुर्याउने आदरणीय दिदी विमला गैरे र सञ्चारको माध्यमबाट समय समयमा आवश्यक सल्लाह दिने साथीहरूप्रति आभार व्यक्त गर्दछु ।

मेरो अध्ययनलाई यस अवस्थामा पुर्याउन अथक परिश्रम लगानी प्रदान गर्नु हुने पुजनीय मातापिता जानकी घिमिरे, अर्जुन घिमिरे तथा श्रीमान् महेन्द्र धितालप्रति सदा ऋणी छु । यसका साथै यस शोधपत्र टङ्कण गर्न सहयोग गर्ने वृष रावलप्रति धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा यो शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

शैक्षिक सत्र : २०७०/०७१

क्रमाङ्क : २८०३९९

मिति : २०७२/८/२४

शोधार्थी
शान्ति घिमिरे
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर
२०७२

विषय सूची

पृष्ठ

पहिलो परिच्छेद शोधपरिचय

१.१	विषय परिचय	१
१.२	समस्या कथन	२
१.३	शोधकार्यको उद्देश्य	२
१.४	पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५	शोधको औचित्य र महत्त्व	४
१.६	शोधको सीमा	४
१.७	शोधविधि	४
	१.७.१ सामग्री सङ्कलन विधि	४
	१.७.२ सामग्री विश्लेषण विधि	५
१.८	शोधको रूपरेखा	५

दोस्रो परिच्छेद

वीरकालीन कवितामा युगीन प्रभाव विश्लेषणको सैद्धान्तिक ढाँचा

२.१	विषय प्रवेश	६
२.२	नेपाली भाषामा साहित्यलेखनको पृष्ठभूमि	७
२.३	युगीन प्रभावको तात्पर्य	७
२.४	युग/जाति/क्षणको सैद्धान्तिक मान्यता	८
	२.४.१ जाति	८
	२.४.२ पर्यावरण/युग	८
	२.४.३ क्षण	८
२.५	साहित्यमा तत्कालीन युगको प्रभाव	९
	२.५.१ राजनीतिक तथा ऐतिहासिक प्रभाव	९
	२.५.२ धार्मिक प्रभाव	१०
	२.५.३ आर्थिक प्रभाव	११
	२.५.४ सामाजिक प्रभाव	१३
	२.५.५ लोकसाहित्यको प्रभाव	१४
	२.५.६ भाषिक प्रभाव	१५
	२.५.७ राष्ट्रिय चेतनाको प्रभाव	१६
	२.५.८ सांस्कृतिक प्रभाव	१७
२.६	निष्कर्ष	१८

तेस्रो परिच्छेद

वीरकालीन कविताको सर्वेक्षण

३.१	विषय प्रवेश	१९
३.२	वीरकालका प्रमुख कविहरू	२०

३.२.१	विष्णुदास आचार्य	२१
३.२.२	सुवानन्ददास	२१
३.२.३	शक्तिवल्लभ अर्याल	२३
३.२.४	उदयानन्द अर्याल	२५
३.२.५	सुन्दरानन्द बाँडा	२६
३.२.६	राधावल्लभ अर्याल	२८
३.२.७	रामभद्रपाध्या रेग्मी	३०
३.२.८	गुमानी पन्त	३१
३.२.९	लक्ष्मीनारायण	३३
३.२.१०	रत्नाकर पण्डित	३५
३.२.११	लक्ष्मण कवि	३५
३.३	निष्कर्ष	३६

चौथो परिच्छेद

वीरकालीन कवितामा युगीन प्रभावको विश्लेषण

४.१	विषय प्रवेश	३७
४.२	परिवेश	३७
४.२.१	ऐतिहासिक र राजनीतिक प्रभाव	३७
४.२.२	धार्मिक प्रभाव	४१
४.२.३	आर्थिक प्रभाव	४३
४.२.४	सामाजिक प्रभाव	४५
४.२.५	लोकसाहित्यको प्रभाव	४७
४.२.६	भाषिक प्रभाव	४९
४.२.७	राष्ट्रिय चेतनाको प्रभाव	५१
४.२.८	सांस्कृतिक प्रभाव	५३
४.३	निष्कर्ष	५५

पाँचौं परिच्छेद

शोध निष्कर्ष

सन्दर्भ ग्रन्थसूची

संक्षिप्त शब्द

चौ.सं. :	चौथो संस्करण
ते.सं. :	तेस्रो संस्करण
त्रि.वि. :	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
दो.सं. :	दोस्रो संस्करण
पृ. :	पृष्ठ
पाँ.सं. :	पाँचौं संस्करण
वि.सं. :	विक्रम सम्वत्
सं. :	सम्पा
---	अन्य